

Public and Private International Law Bulletin

Başvuru: 08.09.2020
Revizyon Talebi: 23.09.2020
Son Revizyon: 02.10.2020
Kabul: 10.10.2020
Online Yayın: 17.12.2020

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Yargı Etiği

Judicial Ethics

Ejder Yılmaz¹

Öz

Etik, insanın gerek bireysel yaşamında gerek toplumsal yaşam bakımından uyması gereken önemli kavramlardan birisidir. Ahlâk kavramı ile ilişkisi konusunda genellikle kabul edildiği üzere ahlâk kuralları, “olan”ı; etik kuralları ise, “olması gereken”i anlatır. Etik kavramı, günümüzde “meslek etiği” şeklinde giderek canlanan, tartışılan ve derinleşen bir konu haline gelmiştir. Bu bağlamda etik, “adalete uygun karar verme” işlevi çerçevesinde, hâkimlik mesleğiyle de yakından ilgilidir. Diğer mesleklerde olduğu gibi hâkimlerin de görevlerini belli etik ilkeler çerçevesinde yerine getirmesi zorunludur. Etik ilkelerin neler olduğu veya olması gerektiği konusunda, millî ve milletlerarası çeşitli düzenlemeler yapılmıştır ve bu hususta yeni yeni gelişmeler yaşanmaktadır. Yargı etiğinin temel ilkelerinin başında, hâkimin dışardan gelecek etki ve baskılar altında kalmamasını ifade eden “bağımsızlık ilkesi” ile doğrudan doğruya hâkimin bizzat kendisinden/içinden gelen kişisel eğilimlere yenilmemesi anlamına gelen “tarafsızlık ilkesi” gelir. Anılan ilkeler, adil yargılanma hakkının da gereklerindedir. Bu iki temel etik ilkenin yanı sıra hâkimin görevini, bireylerin mahkemeye ve aslında yargı işlevini yerine getiren Devlet’e karşı duydukları güven duygusunu zedelemeyecek şekilde, kanunların gösterdiği esas ve usuller çerçevesinde, doğru bir biçimde, dürüstlük kurallarına da uyarak yerine getirmesi şarttır. Hâkim, yargılamayı davanın tarafları ve davadaki diğer ilgililer arasında ırk, renk, cinsiyet, ulusal köken, sosyal ve ekonomik statü gibi hususları tümüyle göz ardı ederek evrensel eşitlik kurallarına göre yürütmelidir. Bütün bunların gerçekleştirilebilmesi; bilgi, akıl, deneyim, insana ve doğaya sevgi/saygı duygularıyla bezenmiş olma gibi yüksek değerlere sahip olan ve özetle hâkimlik mesleğinin gerektirdiği ehil ve liyakatli kimselerin hâkim olarak seçilmesine bağlı hususlardır. Elinizdeki makale, mahkemelerin verdikleri kararların adaletli olmasının asgari araçlarından olan yargı etiği kurallarının önemi ve bu konuda Türkiye’de kabul edilen yeni yargı etiği kuralları hakkında bilgi verilmesi ve bunların değerlendirilmesi amacıyla kaleme alınmıştır.

Anahtar Kelimeler

Etik, Yargı etiği, Adalet, Mahkeme, Hâkim, Savcı, Adil Yargılanma Hakkı, Mahkemelerin Bağımsızlığı, Mecelle, Bengalor Yargı Etiği Kuralları, Türk Yargı Etiği Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi

Abstract

Ethics are a key ingredient in any social contract. Society is either civil or barbarous depending upon the presence of ethics in individual, commercial, and social spheres. While moral rules express *the law in force*; ethical rules, on the other hand, express *the ideal law (lex ferenda)*. The concept of professional ethics is increasingly relevant, profound, and popular in today’s judiciary structure. In this context, ethics are closely related to judicature within the framework of “making decisions in accordance with justice.” As in other professions, judges are obliged to fulfill their duties within the framework of certain ethical principles. Various national and international regulations have been established regarding such principles. The two key precepts of judicial ethics are the “principle of independence,” where the judge is not influenced by external pressures, and the “principle of impartiality (neutrality),” where the judge does not succumb to personal inclinations and biases. These principles form the basis of a person’s right to a fair trial. Beyond these two fundamental ethical principles, judges must conduct their duties in accordance with the principle of good faith and within the framework of other rules and legal procedures. For example, judges should conduct legal proceedings in accordance with the universal rules of equality. Their decisions should not be affected by race, color, gender, national origin, or

¹ Sorumlu Yazar: Ejder Yılmaz (Prof. Dr.), Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye. E-posta: ejderyilmaz@bilkent.edu.tr ORCID: 0000-0001-5901-5395

Atf: Yılmaz E, “Yargı Etiği” (2020) 40(2) PPIL 1293. <https://doi.org/10.26650/ppil.2020.40.2.0055>

socio-economic status of the parties involved in the case. Accomplishing this ideal depends on the quality of the election system, appointing judges with high values including knowledge, intelligence, experience, affection, and respect for all people and nature. These qualities constitute the core requirements of the judge's profession, defining competency in the role. This article was written for the purpose of clarifying and evaluating the importance of judicial ethics and fairness in Turkish courts.

Keywords

Ethics, Judicial ethics, Justice, the court, Judge, Prosecutor, Right to a Fair Trial, Independence of Courts, Mecelle, Bangalore Rules of Judicial Ethics, Turkish Declaration of Judicial Ethics, United Nations Istanbul Declaration on Transparency in the Judicial Process

Extended Summary

In Turkey, as much as anywhere else in the world, the rules of professional ethics provide a legal and commercial framework for operating a wide range of services. The Turkish Medical Association has published the rules of conduct for medical professionals based on the ethical standards of the Hippocratic Oath. Legal professionals abide by the ethical code published by the Union of Turkish Bar Associations. Accountants comply with the ethical rules adopted by the Union of Chambers of Certified Public Accountants and Sworn-In Certified Public Accountants of Turkey. Construction professionals follow the "Professional Rules of Conduct" regulations as members of the Union of Chambers of Turkish Engineers and Architects. Even travel agencies must abide by "Professional Rules of Travel Agencies" as members of their governing body.

Public officials, too, must comply with specific ethical legislation recommended by the Organization for Economic Co-operation and Development. The "Public Officers Ethics Board developed certain ethical principles for public officials. Exceptions to these principles are provided for certain public officials, such as university officials and members of the judiciary. The Council of Higher Education has its own particular ethics regulations titled, "Higher Education Institutions Ethical Behavior Principles."

Judicial ethics dictate how judicial services should be conducted with a purpose and in a fair manner. Therefore, judicial ethics need to be evaluated with the concept of justice. Although "justice" is ambiguously defined by philosophers, it is an inevitable and certain result or decision that emerges within the framework of the courts.

In my opinion, the purpose of a trial is "to make a decision in accordance with justice." A fair decision is one that resolves the concrete dispute brought before the court in a way that conscientiously and legally satisfy the parties. The court's resolution restores social peace and reflects material reality. Ideally, decisions should be made simply, inexpensively, and quickly. Justice enables people to come together and live in harmony. Judicial ethics have always had a prominent role in human history from regulating the sale of property, goods, and services; to settling disputes regarding compensation and overseeing the maintenance of human rights. They lay

the foundation of the state (*iustitia est fundamentum regnorum*) and form the basis for our own legal history.

Article 1792 of the Ottoman Code of Civil Law (Mecelle-i Ahkam-ı Adliye) was enacted 150 years ago (1868–1876), during the Ottoman reign. It was a fundamental code, defining the role of the judge and expressing the basic principles of judicial ethics. It advocated that a judge should be “wise, understanding, accurate, reliable, respected, and resilient” according to the rules of Mecelle. Even when the Mecelle was abolished and new laws were established in the Republican period, this judicial code of ethics continued to be practiced in the Turkish judicial system.

The Bangalore Principles of Judicial Conduct, adopted without modification by the United Nations (number 315) on 06.27.2006, stem from the principles of Mecelle. Specifically, it is a detailed annotation of Mecelle’s relevant provisions. The Turkish Board of Judges and Prosecutors recently conducted studies on judicial ethics and published their findings in the Official Gazette of 03.14.2019. The summary entitled, “Declaration of Turkish Judicial Ethics,” referred to Article 1792 of Mecelle which bears resemblance to The Bangalore Principles of Judicial Conduct. Furthermore, three judicial codes accepted by the Turkish Supreme Court are in accordance with the Bangalore Principles of Judicial Conduct and the original Mecelle doctrine. They are the “Supreme Court Judicial Ethics Principles,” the “Supreme Court Prosecutors’ Ethical Conduct Principles,” and the “Supreme Court Staff Ethical Conduct Principles.” Clearly, the ethical principles codified within the Mecelle continue to influence judicial policy today.

Yargı Etiği

I. Etik Kavramı

Etik kelimesi, yabancı dillerde kullanılan benzerlerinden alınarak Türkçemize yerleşen bir kavramdır. Etik, yerli ve yabancı sözlüklerde¹, genellikle, “ahlâk” veya “ahlâk bilimi” karşılığı kullanılmaktadır. Öğretide, etik kavramı ile ahlâk kavramının farklılığı üzerinde bazı görüşler bulunmakla birlikte, ağırlıklı klasik görüş, insan davranışlarında neyin doğru (iyi) neyin yanlış (kötü) olduğunun belirlenmesinde etik, kuramı (teoriyi); ahlâk ise, onun uygulanmasını (pratiğini) ifade eder. Buradan hareket edilirse etik, “olması gereken”; ahlâk ise, “olan”dır.

Bu açıdan bakıldığında etik, insanlar arası davranışların temelinde yer alan değerlerin iyi veya kötü olduğunu araştıran felsefe dalıdır; başka bir ifade ile, ahlâk felsefesidir².

Etik, küreselleşmenin de etkisi altında ve yalnızca insan ilişkileri bakımından değil, toplumlar, kurum ve kuruluşlar ile ekonomik ticari işletmeler bakımından da anlam ifade etmeye başlamıştır. Özellikle son yarım yüzyılda, **meslek etiği** ile ilgili yoğun gelişmeler yaşanmaktadır.

Genel olarak bir kişinin, para kazanmak ve hayatını sürdürmek için yaptığı profesyonel işe, **meslek** denir. Geleneksel anlamda meslek, kayıtlı ve diplomalı uzmanlar tarafından, belirli bir ücret karşılığında, güven ve saygı esasına dayalı olarak, talepte bulunanlara sunulan hizmet demektir. Bir işin meslek sayılabilmesi için, belli bir tekniğinin bulunması ve belli değerlere sahip olması gerekir. Bunun için de meslekler, önceden belirlenmiş belli standartlar ve etik kurallar çerçevesinde yerine getirilir; aksine davranış, ilgili meslek için oluşturulmuş kurulların denetimine tâbidir.

Etik kurallar, mesleğin niteliğine göre değişkenlik göstermekle birlikte dürüstlük, güven, saygı sevgi, mesleğe bağlılık, uzmanlık ve özen, zarar vermeme, insan hakları ve hukukun üstünlüğü, sorumluluk, şeffaflık, adalet, insancılık (hümanizm), tutarlılık gibi temel ilkeler, ortak payda olarak uygulanır. Buna karşılık bilgisizlik, ihmal, ayrımcılık, mesleğin kötüye kullanılması, sömürü, yolsuzluk, maddi manevi kötü davranma, aşağılama gibi hususlar etik kurullarla bağdaşmazlar³.

1 “**Ethic**”, *Webster’s Third New International Dictionary of The English Language* (Unabridged, 1993) 780; Le Petit Robert, *Ethique: Grand Format, Dictionnaire de la Langue Française* (1993) 830; Ethik, *Wahrig Deutsches Wörterbuch* (1997) 448; TDK Türkçe Sözlük (2011) 829.

2 Bkz. Doğan Özlem, *Etik - Ahlâk Felsefesi* (2nd edn, Notos 2014) 21-28; Ahmet Cevizci *Etik - Ahlâk Felsefesi* (2nd edn, Say 2014) s.11-21; İonna Kucuradi, *Etik*, (Türkiye Felsefe Kurumu 2015) 2,15; Agnes Heller (Abdullah Yılmaz, Koray Tütüncü, Ertürk Demirel trs, 1st edn, Ayrıntı Yayınları 2006) 17 vd, 217 vd; Alasdair MacIntyre, *Homerik Çağdan Yirminci Yüzyıla Etik’in Kısa Tarihi* (Hakkı Hünler, Solmaz Zelyüt Hünler trs, 1st edn, Paradigma 2001) 5 vd; Fred Felman, *Etik Nedir* (Ferit Burak Aydar tr, 2nd edn, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi 2013) 11,28; Immanuel Kant, *Ethica Etik Üzerine Dersler* (Oğuz Özügül tr, 2nd edn, Pencere Yayınları 2007) 11 vd; Sururi Akta, ‘Komüniteryan Etik’ (2002) 6(1-4) Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 3,16.

3 Bkz. Kenan Mehmet Ekici, *Meslek Etiği* (3rd edn, Savaş 2013) 45 vd; Menşure Kolçak, *Meslek Etiği*, (4th edn, Ekin Basım 2016) 71 vd.

Bilinen en eski meslek etiği kurallarından biri, temelini “Hipokrat Yemini”nden alan, **tıp etiği kurallarıdır**⁴. Hekim (doktor), mesleğinin başında, özetle, yaşamını insanlığın hizmetine adayacağına, hastasının sağlığına öncelik vereceğine, insan yaşamına saygı göstereceğine, herkese eşit davranacağına, sır saklamaya, mesleğini vicdan onur ve iyi hekimlik ilkelerine göre yapacağına yemin eder. Ülkemizde bu konudaki meslek kuruluşu olan Türk Tabipler Birliği, Kanunun kendisine verdiği yetki çerçevesinde “Hekimlik Meslek Etiği Kuralları” yayınlamıştır. Bu metinde, hekimin uyması gereken evrensel tıbbi etik ilkeleri; yararlılık, zarar vermeme, adalet ve özerklik olarak gösterilmiş ve ayrıca, hekimin görevi sırasında ayırıcılık yapmayacağı, vicdani ve bilimsel kanaatine göre hareket edeceği, sır saklayacağı, uzmanlığı ne olursa olsun gerekli tıbbi girişimlerin yapılmadığı durumlarda acil yardımda bulunacağı, reklam yapmayacağı gibi kurallara yer verilmiştir⁵.

Avukatların üst meslek kuruluşu olan Türkiye Barolar Birliği, **avukatların uyacağı etik kuralları** gösteren “Meslek Kuralları” yayınlamıştır. Bu metin; genel kurallar, yargı organları ve adli mercilerle ilişkiler, meslektaşlar arası dayanışma ve ilişkiler, iş sahipleriyle ilişkiler başlıkları altında çeşitli kurallar içermektedir. Bunlar arasında özellikle, bağımsızlık, mesleğe güveni sağlama, mesleği itibarını zedeleyecek tutum davranışlardan kaçınma, objektiflik, reklam yasağı, yargı organları ve adli mercilerle ilişkilerde saygı, meslek onuruna uygun davranma, meslektaşlarla iyi ilişkilerde bulunma, meslek sırrı ile bağlılık, zamanının ve yeteneklerinin erişemediği işi kabul etmeme, baktığı davada görevini ihmal veya kötüye kullanarak müvekkiline zarar vermeme gibi hususlar yer almaktadır⁶.

Bunların dışında bilinen etik ilkelere; Türkiye Serbest Muhasebeci Malî Müşavirler ve Yeminli Malî Müşavirler Odaları Birliğinin, kendi mensupları için yayınladığı etik ilkeler⁷; Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Mesleki Davranış İlkeleri⁸; Türkiye Seyahat Acentaları Birliği’nin yayınladığı Seyahat Acentalığı Meslek İlkeleri⁹; Jandarma Okullar Komutanlığı’nın yayınladığı Jandarma Etiği, Meslek Ahlâkı¹⁰ gibi çeşitli örnekler gösterilebilir.

Ülkemizde, **kamu görevlilerinin uyacağı etik ilkeler** konusunda, OECD’nin tavsiyesi doğrultusunda kabul edilen özel bir mevzuat vardır. Konu, Kamu Görevlileri Etik Kurulu

4 Tıp etiği konusunda bkz. Gülay Yıldırım and Selim Kadioğlu, ‘Etik ve Tıp Etiği Temel Kavramlar’ (2007) 29(2) Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 75-84.

5 Bkz. ‘Hekimlik Meslek Etiği Kuralları’ < <https://www.ttb.org.tr/> >.

6 Bkz. ‘Meslek Kuralları’ < <https://www.barobirlik.org.tr/> >; Faruk Erem, *Meslek Kuralları Şerh* (TBB Yayınları 1977); Semih Güner, *Avukatlık Hukuku* (6th edn, Yetkin 2015) 419 vd.

7 Bkz. Serbest Muhasebeciler, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Ve Yeminli Mali Müşavirlerin Mesleki Faaliyetlerinde Uyacakları Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik, RG 19.10.2007/26675; (ayrıca bkz. TÜRMÖB Web Sitesi <<https://turmob.org.tr/>>); Tamer Aksoy, *Etik, Ulusal ve Uluslararası Etik İlkelere Yönelik Karşılaştırmalı Bir İnceleme* (Yetkin, 2006).

8 Bkz. TMMOB Web Sitesi <<https://turmob.org.tr/>>.

9 Bkz. TÜRSAB Web Sitesi <<https://turmob.org.tr/>>.

10 Jandarma Genel Komutanlığı, *Jandarma Etiği, Meslek Ahlâkı* (Jandarma Okullar Komutanlığı 2001).

Kurulması Hakkında Kanun'la düzenlenmiştir. Bu Kanunun amacı, kamu görevlilerinin uymaları gereken saydamlık, tarafsızlık, dürüstlük, hesap verebilirlik, kamu yararını gözetme gibi etik davranış ilkelerini belirlemek ve uygulamayı gözetmek üzere Kamu Görevlileri Etik Kurulu'nun kuruluş, görev ve çalışma usul ve esaslarının belirlenmesidir. Bu Kanun, bazı istisnalar dışında, bütün kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan; yönetim ve denetim kurulu ile kurul, üst kurul başkan ve üyeleri dahil tüm personeli kapsar.

Kanunun Genel Gerekçesinde belirtildiği üzere İdare, kamu hizmetlerinin yürütülmesi sırasında **açıklık, saydamlık, hesap verebilirlik, tarafsızlık, dürüstlük, objektiflik** ilkeleri teminat altına alındığında ve kamu yararına uygun işlediğinde etkili ve verimli işleyebilir. **Dürüst, güvenilir ve âdil kamu hizmeti**, kamuya olan güveni artırdığı gibi, iş dünyası için de uygun bir ortam oluşturur ve bu suretle piyasaların iyi işlemesine ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunur.

Kamu yönetiminde etik, **iyi yönetimin** temel anahtarıdır. Etik davranış kuralları ile yasalarda arasında yakın bir ilişki vardır. Yasaların kimi zaman düzenlemekte yetersiz kaldığı öznel durumları etik davranış kuralları düzenlemekte, belli bir statüye tâbi olanların nasıl davranmaları gerektiği yönünde kurallar koymakta ve böylece bu kurallara uyulmasını sağlamaktadır¹¹.

Bu konudaki etik kurallarının neler olduğu, Etik Kurul tarafından yayınlanan bir yönetmelikle belirlenmiştir¹². Bu Yönetmelik, kamu görevlilerinin, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde; sürekli gelişimi, katılımcılığı, saydamlığı, tarafsızlığı, dürüstlüğü, kamu yararını gözetmeyi, hesap verebilirliği, öngörülebilirliği, hizmette yerindeliği ve beyana güveni esas almaları gereğini belirttikten sonra, etik ilkeleri çok ayrıntılı bir şekilde, özetle şöyle göstermiştir: Halka hizmet bilinci, hizmet standartlarına uyma, çalışılan kurumun amaç ve misyonuna bağlılık, dürüstlük ve tarafsızlık, saygınlık ve güven, nezaket ve saygı, çıkar çatışmasından kaçınma, görev ve yetkilerin menfaat sağlamak amacıyla kullanılmaması, hediye alma ve menfaat sağlama yasağı, kamu malları ve kaynaklarının amaçları dışında kullanılmayarak muhafazası, savurganlıktan kaçınma, halka bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık, yöneticilerin hesap verme sorumluluğu, mal bildiriminde bulunma¹³.

11 Bkz. "Kamu Görevlileri Etik Kurulu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum, İçişleri ve Anayasa Komisyonları Raporları (1/705)", Dönem: 22, Yasama Yılı: 2, TBMM S. Sayısı: 432.

12 "Kamu Görevlileri Etik Davranış İlkeleri İle Başvuru Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik". Etik Kurulu ve diğer mevzuat için bkz. bkz. Kamu Görevlileri Etik Kurumu Web Sitesi <etik.gov.tr>. Bu Site'de yer alan diğer önemli ilkeler şunlardır: **Eğitim-öğretim Hizmeti Verenler** için Mesleki Etik İlkeler; Eğitimciler için Mesleki Etik İlkelerle İlişkin Milli Eğitim Bakanlığı Genelgesi; **Denetim Görevlilerinin** Uyacakları Mesleki Etik Davranış İlkeleri Hakkında Yönetmelik; **Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Üyeleri** ile Bankacılık Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu **Personelinin** Uyacakları Mesleki ve Etik İlkeler Dair Yönetmelik; **Sayıştay Denetçilerinin** Mesleki Etik Kurallarına İlişkin Usul ve Esaslar; **Sermaye Piyasası Kurulu Üyeleri ve Personelinin** Uyacakları Mesleki ve Etik İlkeler Hakkında Yönetmelik; **Gümrük Personeli** Meslek Etik İlkeleri; **TBMM Başkanlığı İdari Teşkilat** Etik Rehberi.

13 Bkz. Cüneyt Yüksel, *Devlette Etik, Dünyada ve Türkiyede Kamu Yönetiminde Etik, Yasal Altyapı ve Uluslararası Uygulamalar* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları 2010); Sibel Inceoğlu, *Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik* (TÜSİAD Yayınları 2012).

Mevzuatın uygulanmasını teminen, kamu görevlilerine, görevlerini yürütürken bu Yönetmelikte belirtilen etik davranış ilkelerine uymakla yükümlü olduklarına dair, “**Etik Sözleşme**” imzalatılmaktadır.

Bu mevzuatın, nitelikleri gereği, kanunda sayılan bazı kamu görevlileri bakımından uygulanmayacağı yukarıda belirtilmişti. Bunlardan biri, üniversitelerdir. Yüksek Öğretim Kurumu bu konuda, “**Yükseköğretim Kurumları Etik Davranış İlkeleri**”¹⁴ adlı düzenlemeyi kabul etmiştir. Bu düzenlemenin giriş bölümüne göre, yükseköğretim kurumları mensupları, dürüstlük ilkesi ve sorumluluk bilincine dayalı olarak etik davranış standartlarına uygun hareket etme yükümlülüğü taşırlar. Yükseköğretim kurumları mensupları, **gerçeğin takipçisi olmaya** ve mükemmelle ulaşma yönünde çalışmaya; etik ilke ve ideallerin gerçekleşebilmesi bakımından bilimsel araştırma, öğrenme, öğretme, bilgi paylaşımı, görüş açıklama, iletişim ve ifade özgürlüklerini kapsayan akademik özgürlüğün korunmasına, herkese eşit fırsat ve imkanlar sunulması gerekliliğine vurgu yaparlar. Yükseköğretim kurumları mensupları, bütün bu süreçleri, aşağıda yer verilen etik ve değer ilkeler doğrultusunda yürütmeyi kabul ve taahhüt ederler. Sözü edilen düzenlemede, temel ilke ve değerler, akademik **özgürlük** ve **özerklik**; akademik **dürüstlük**; sorumluluk ve hesap verebilirlik; temel hak ve özgürlüklerin korunması ve güçlendirilmesi; başkalarına saygı ve akademik **liyakat** olarak belirtilmiştir. Daha sonra da, ayrı ayrı olmak üzere, “bilimsel araştırma, yayın ve değerlendirme etiği”; “eğitim ve öğretim etiği”; “hizmet etiği”; “akademik yönetim etiği” hakkında ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır.

Kamu görevlilerin uyacağı etik ilkelerle ilgili mevzuatın diğer bir istisnası, **yargı mensupları** bakımındandır. Bu konu aşağıdaki başlık altında incelenmiştir.

II. YARGI ETİĞİ

Yargılamanın amacı kanımca, “**adalete uygun karar vermek**”tir ve adaletli karar, mahkeme önüne gelen somut uyuşmazlığı, davanın taraflarını hukuken/vicdanen tatmin eder şekilde ortadan kaldıran; böylece uyuşmazlığı sanki hiç olmamış gibi sonsuza kadar yok eden; toplumsal barışı sağlayan; maddi gerçekliği yansıtan; ucuz, basit ve çabuk bir yargılama sonunda verilmiş olan karardır¹⁵.

14 Bkz. Yükseköğretim Kurumu Web Sitesi <<https://www.yok.gov.tr>>.

15 Bu konuda bkz. Ejder Yılmaz, *Adalet “İnsana Yakışan Anlayış”*, (Savaş 2020) 298 vd; Ejder Yılmaz, *Medeni Usul Hukukunda Islah* (5th edn, Yetkin 2014) 25 vd.

Yargı etiği, yargı hizmetlerinin amacına uygun şekilde, adalete uygun olarak nasıl yürütülmesinin gerektiğini gösteren meslek etiğidir¹⁶.

Adalet hizmetlerinde, sonucu karara bağlayan kişinin, “hâkim” olduğu dikkate alındığında, yargı etiğinin öncelikle hâkim (genel anlamda mahkeme) bakımından önemi vardır. Ancak, yargı etiğinin, yargılama faaliyetine doğrudan veya dolaylı olarak katılan (savcı, avukat, adalet memurları vb.) diğer unsurları da kapsadığı muhakkaktır¹⁷. Ülkemizde avukatlarla ilgili etik kurallar, yukarıda anılan “Meslek Kuralları”nda düzenlenmiş olup aşağıdaki açıklamalarda, esas itibarıyla mahkemeler dikkate alınmıştır.

Yargı etiği, “adalet”in gerçekleştirilmesini sağlayan temel ilkelerle ilgilidir. Adalet kavramının¹⁸ insan için değeri ve bunun yanı sıra sosyolojik anlamda “toplumsal sözleşme” gereği devletin temeli olması¹⁹ sebebiyle, yargı etiği, insanlık tarihinde her zaman üzerinde titizlikte durulan konuların başında yer almıştır. Bunun bizce bilinen en yakın örneği, kendi hukuk tarihimizde yaşadığımız gelişmelerdir²⁰.

Toplumsal yaşamda insan denilen varlığın giderek ön plana çıkması, insan hakları ve buna bağlı olarak hukukun üstünlüğü anlayışının yükselen değerler haline gelmesi, toplumları ve uygarlıkları birbirine yaklaştırmış, her alanda milletlerarası **ortak değerler** üzerindeki çalışmalar yoğunlaşmıştır. Bu çalışmalardan biri de yargı etiği konusundadır.

16 Genel olarak yargı etiği konusunda bkz. Sibel İnceoğlu, *Yargı Bağımsızlığı ve Yargıya Güven Ekseninde Yargıcın Davranış İlkeleri* (Beta 2008); Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği* (Şen Matbaası 2007); A. Can Tuncay, *Hukuksal Etik (Legal Ethics) Ders Notları* (2nd edn, Beta 2015); Selma Çetiner, *Yargı Etiği (Yargı Erki ve Değerler)* (2nd edn, Seçkin 2016); Ahmet Ulutaş and Ömer Serdar Atabey, *Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Yargı Etiği, Ulusal Düzenlemeler Uluslararası Düzenleme ve İlkeler Yargı Kararları* (On İki Levha 2011); Hayrettin Ökçesiz, *Adli Yargıda Yolsuzluk Araştırması* (İstanbul Barosu Yayınları 2001); Şahban Yıldırım, ‘İslâm Hukukunda Yargıç Etiği’ (2012) VII Şarkiyat İlmî Araştırmaları Dergisi 33,50; Zehra Gönül Balkır, ‘Hukuk ve Adalet Estetiği Üzerine Bir Deneme’ (2012) 23 HSFA Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi 44,60; Zehra Gönül Balkır, ‘Adalet Estetiği’ (2014) 72(1) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 61,72; Güçlü Ateşoğlu, ‘Etik Hukuk İlişkisinde Adalet ve Özgürlük’ (2019)2 HFSA Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, Muğla Üniversitesi “Felsefe Günleri” 9-12 Ekim 2003 “Adalet” Sempozyumu Bildirileri 225,234; Yavuz Adugit, ‘İntikam: Adaletin Estetiği’ (2007)1 Sanat ve Tasarım 11,32.

17 “Legal ethics” terimi de bu anlamda kullanılmaktadır (bkz. Black’s Law Dictionary (2004) 976). Örneğin bkz. American Bar Association, “Model Rules of Professional Conduct”.

18 Adalet kavramı konusunda bkz. Yılmaz (n 16) 19 vd, 155 vd, 279 vd.

19 Abdullah Bağdemir, “‘Adalet Mülkün Temelidir’ Özdeyişi Üzerine” (2009)3 Turkish Studies for Languages Literature and History of Turkish or Turkic 283,296.

20 Bkz. Nası Aslan, *İslâm Hukukunda Yargılama Etiği ve İlkeleri* (2nd edn, Karahan 2014) 13 vd, 75 vd, 115 vd; Ahmet Kılınç, *Osmanlı Devletinde Hâkimlerin Uyması Gereken Etik İlkeleri: Hâkimin Adabı* (Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu -International Symposium On Judicial Ethics 2017), 121,187; Mustafa Avcı, *Mecelle’ye Göre Hâkimlik Etiği* (Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu -International Symposium On Judicial Ethics 2017) 225,238; bizdeki tarihsel gelişmeyi, edebi dille aktaran bir inceleme olarak ayrıca bkz. Yaşar Aydemir, *Edebiyat Aynasında Yargı Etiği* (Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu -International Symposium On Judicial Ethics 2017) 30,52.

A. Bengalor Yargı Etiği İlkeleri

Bu çalışmaların en önemlisi, Birleşmiş Milletler öncülüğünde hazırlanan “**Bengalor²¹ Yargı Etiği İlkeleri**”dir²². Bengalor Yargı Etiği Kuralları, bizde (o günkü adıyla) Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu kararıyla²³ benimsenmiş ve uygulanması hususu bir genelge ile tüm mahkemelere duyurulmuştur.

Oldukça ayrıntılı olarak hazırlanan Bengalor Yargı Etiği İlkeleri adlı metin, bir Önsöz ile her biri “değer” (value) olarak ifade olunan altı ilke (Bağımsızlık; Tarafsızlık; Doğruluk; Dürüstlük; Eşitlik; Ehliyet ve Liyakat) ve bunların her birinin uygulaması hakkında açıklamalar içermektedir. Bu ilkeler, başlıklar halinde şunlardır: **Yargı Bağımsızlığı**, hukukun üstünlüğünün ön koşulu ve âdil yargılanmanın temel garantisidir; bu nedenle hâkim, hem bireysel hem de kurumsal yönleriyle yargı bağımsızlığını korumalı ve bu konuda örnek teşkil etmelidir. **Tarafsızlık**, yargı görevinin doğru bir şekilde yerine getirilmesinin esasını oluşturur; bu ilke sadece kararlar için değil, kararların oluşturulduğu süreç açısından da geçerlidir. **Doğruluk**, yargı görevinin düzgün bir şekilde yerine getirilmesi esastır. **Dürüstlük** ve dürüstlük görünüşü, bir hâkimin tüm faaliyetlerinin yürütülmesinde esaslı bir unsurdur. **Eşitlik**, mahkemelerin herkese aynı şekilde davranması olup hâkimlik görevinin yerine getirilmesi için çok gerekli bir unsurdur. **Ehliyet ve liyakat** (göreve lâıyk olma), yargı görevinin gereğince yerine getirilmesinin ön koşullarıdır²⁴.

Bengalor Yargı Etiği İlkeleri ile ilgili metni, tam olarak yararlanılabildiğini ve bizdeki diğer Yargı Etiği Kuralları ile karşılaştırılabildiğini teminen, aşağıda aynen vermek isterim:

“Önsöz: -İnsan Hakları Evrensel Beyanname’si’nin herkesin, hak ve yükümlülüklerin belirlenmesinde ve herhangi bir suç isnadının karara bağlanmasında bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından tam bir eşitlikle, âdil ve alenî olarak yargılanma hakkına sahip olduğunu temel bir ilke olarak tanıdığı; -Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin, herkesin mahkemeler önünde eşit olmasını ve bir davada herhangi bir suç isnadının karara bağlanmasında veya hak ve yükümlülüklerin belirlenmesinde herkesin kanunla kurulmuş, yetkili, **bağımsız ve tarafsız mahkeme** tarafından âdil ve alenî olarak, sebepsiz gecikme olmaksızın yargılanma hakkına sahip olmasını teminat altına aldığı; -Aşağıdaki temel ilkelerin ve hakların, bölgesel insan hakları belgelerinde, ulusal anayasalarda, yasalarda ve içtihat hukukunda ve yargı teamül ve geleneklerinde de kabul görmüş veya yansıtılmış olduğu; -Yetkili, bağımsız

21 **Bengalor** (Bengalore), Hindistan’da bir kentin adıdır; sözü edilen ilkelerle ilgili 24-26 Şubat 2001 tarihli toplantılar Bengalor’da yapıldığı için, ilkeleri içeren metin, bu kentin adıyla anılmaktadır.

22 Ayrıntılar için bkz. UNODC United Nations Office on Drugs and Crime, Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct (basım yeri ve tarihi yok); İbrahim Akın and Tansu Akın, *Yargı Etiği* (2nd edn, Ankara Barosu Başkanlığı 2014).

23 HSYK’nun 27.06.2006 gün ve 315 sayılı kararı.

24 Birleşmiş Milletler, ilkeler konusunda bir şerh de yayınlamıştır. Bkz.: UNODC United Nations Office on Drugs and Crime, Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct (basım yeri ve tarihi yok). Ayrıca bkz. Akın and Akın (n 23).

ve tarafsız yargının insan haklarının korunması açısından sahip olduğu önemin; diğer tüm hakların icra edilebilmesinin nihai olarak adaletin doğru idaresine bağlı olması keyfiyetince de vurgulandığı; -Aynı şekilde yetkili, bağımsız ve tarafsız bir yargının, mahkemelerin anayasa ve **hukukun üstünlüğünü** koruma rollerini yerine getirmeleri bakımından da elzem olduğu; -Modern ve **demokratik bir toplumda halkın yargı sistemine güveninin ve yargının ahlaki otoritesinin ve doğruluğunun** son derece önemli olduğu; -Hâkimlerin, bireysel ve toplu olarak, hâkimlik makamına kamusal bir sorumluluk olarak saygı ve hürmet duymalarının ve yargı sistemine olan güveni artırmaya ve idame ettirmeye çalışmalarının oldukça önemli olduğu; -Yargı etiğinde yüksek standartların teşvik ve muhafaza edilmesine yönelik temel sorumluluğun her bir ülkedeki yargı organına ait olduğu; -Birleşmiş Milletler Yargı Bağımsızlığı Temel İlkeleri'nin **yargının bağımsızlığını güvence altına almak** ve ilerletmek üzere tasarlandığı ve öncelikle devletlere yönelik olduğu dikkate alınarak Hâkimlere yönelik etik davranış standartlarını oluşturmak amacıyla aşağıdaki ilkeler belirlenmiştir. Bu ilkeler, **hâkimlere rehberlik sunmak** ve yargıya yargı etiğini düzenlemeye yönelik bir çerçeve temin etmek üzere tasarlanmıştır. Bu ilkelerin amacı ayrıca **yasama ve yürütme mensupları** ile avukatların ve kamuoyunun **yargıyı daha iyi anlamalarına** ve ona destek olmalarına yardımcı olmaktır. Bu ilkeler, hâkimlerin, yargı standartlarını idame ettirmek üzere oluşturulmuş olan ve kendileri de bağımsız ve tarafsız olan uygun kurumlar karşısında meslekî davranışlarından dolayı sorumlu olduklarını varsayar ve hâkimler üzerinde bağlayıcı olan mevcut hukuk ve davranış kurallarını değiştirmeyi değil onları tamamlamayı amaçlar.

1 inci değer **Bağımsızlık** / İlke: Yargı bağımsızlığı, hukukun üstünlüğünün ön koşulu ve adil yargılanmanın temel garantisidir. Bu nedenle **hâkim**, hem bireysel hem de kurumsal yönleriyle **yargı bağımsızlığını korumalı** ve bu konuda örnek teşkil etmelidir. Uygulama: 1) Hâkim; herhangi bir yerden herhangi bir sebeple doğrudan ya da dolaylı olarak gelebilecek her türlü dış etki, rüşvet, baskı, tehdit ve müdahaleden uzak şekilde, olaylara ilişkin kendi değerlendirmesine dayanarak ve hukuka dair kendi vicdani anlayışı ile uygun biçimde yargı işlevini bağımsız olarak yerine getirmelidir. 2) Hâkim, genel anlamda toplumdan, özelde ise karara bağlamak durumunda olduğu ihtilafın taraflarından bağımsız olmalıdır. 3) Hâkim, yasama ve yürütme organlarıyla uygunsuz bağlantılardan ve bu organların etkisinden bağımsız olmalı ve ayrıca makul bir şekilde gözlemlendiğinde de bunlardan bağımsız görünmelidir. 4) Hâkim, yargısal görevlerini yerine getirirken bağımsız şekilde karar vermekle yükümlü olduğu hususlarda meslektaşlarından bağımsız olmalıdır. 5) Hâkim, yargının kurumsal ve eylemsel bağımsızlığını sürdürmek ve artırmak için yargısal görevlerinin ifasına yönelik koruma tedbirlerini teşvik etmeli ve korumalıdır. 6) Hâkim, yargı bağımsızlığını sürdürmede esas olan yargıya yönelik kamusal güveni güçlendirmek amacıyla yargı etiği ile ilgili yüksek standartlar sergilemeli ve bunları ilerletmelidir.

2 nci değer **Tarafsızlık** / İlke: Tarafsızlık, yargı görevinin doğru bir şekilde yerine getirilmesine esas teşkil eder. Bu ilke sadece kararlar için değil, kararların oluşturulduğu süreç açısından da geçerlidir. Uygulama: 1) **Hâkim, yargı görevlerini tarafsız, önyargısız ve iltimasız olarak yerine getirmelidir.** 2) Hâkim, mahkeme içerisinde ve dışında, halkın, hukukçuların ve dava taraflarının yargı ve hâkim tarafsızlığına duyduğu güveni koruyacak ve artıracak davranışlar içerisinde olmalıdır. 3) Hâkim, makul olduğu ölçüde, duruşma ve karar aşamalarında davadan reddini gerektirecek durumları en aza indirecek şekilde hareket etmelidir. 4) Hâkim, önündeki veya önüne gelme ihtimali olan bir dava hakkında, bilerek ve isteyerek, davanın sonucunu etkilemesi veya sürecin aşikâr adillik vasfını zayıflatması beklenebilecek hiçbir yorumda bulunmamalıdır. Ayrıca hâkim, kamuya açık olsun veya olmasın, herhangi bir şahıs ya da mesele konusunda adil yargılamayı etkileyebilecek herhangi bir yorum da yapmamalıdır. 5) Hâkim, tarafsız olarak karar veremeyeceği veya makul bir gözlemcide tarafsız olarak karar veremeyeceği izlenimi doğurabileceği durumlarda yargılamanın herhangi bir aşamasına katılmaktan kaçınmalıdır. Bu tür davalar aşağıdaki durumlarda söz konusu olup, bu üç bentle sınırlı değildir: 1- Hâkimin, davanın taraflarından biriyle ilgili gerçek bir önyargı veya tarafgirlik içerisinde olması veya davaya ilişkin delil kabilinden tartışılan olaylarla ilgili kişisel bir bilgiye sahip olması; 2- Hâkimin ihtilafli konuda daha önceden avukatlık yapmış olması veya esas tanıklardan biri olarak yer almış olması; 3- Hâkimin ya da hâkimin ailesinden birisinin ihtilâf konusu dava sonuçlarıyla ilgili ekonomik bir çıkarının olması. Davaya bakmaya devam edecek başka bir hâkimin belirlenememesi halinde veya herhangi bir eylemde bulunulmamasının, durumun aciliyeti nedeniyle ciddi şekilde adaletsizliğe yol açacağı durumlarda hâkime görevden el çektirmek gerekmez.

3 üncü değer **Doğruluk** / İlke: Doğruluk, **yargı görevinin düzgün bir şekilde yerine getirilmesinde** esastır. Uygulama: 1) Hâkim, davranışlarının makul bir kişinin gözünde tasvip edilir nitelikte olmasını sağlamalıdır. 2) Hâkimin hâl ve davranış tarzı, insanların **yargının doğruluğuna ilişkin inancını kuvvetlendirici nitelikte olmalıdır.** Adalet sağlanmakla kalmamalı, sağlandığı görüntüsü de yansıtılmalıdır.

4 üncü değer **Dürüstlük** / İlke: Dürüstlük ve dürüstlük görüntüsü, bir hâkimin tüm faaliyetlerinin icrasında esaslı bir unsurdur. Uygulama: 1) Hâkim, tüm faaliyetlerinde uygunsuz davranışlardan ve uygunsuzluk görüntüsü oluşturmaktan kaçınmalıdır. 2) Sürekli kamu gözetiminin öznesi durumunda olan hâkim, sıradan bir vatandaşın ağır olarak nitelendirebileceği kişisel sınırlamaları kabul etmek durumundadır ve bunu özgürce ve kendi iradesiyle yapmalıdır. Hâkim, özellikle **yargı vazifesinin onuruyla** uyumlu bir tarzda davranmalıdır. 3) Hâkim, kendi mahkemesinde hukuk mesleğini icra eden kişilerle olan kişisel ilişkilerinde, makul şekilde değerlendirildiğinde tarafsızlık veya iltimas görüntüsü veya şüphesi doğurması muhtemel olan durumlardan kaçınmalıdır. 4) Hâkim, kendi ailesinden birinin taraf olduğu veya herhangi bir şekilde

bağlantılı olduğu bir davanın karara bağlanma sürecine dâhil olmamalıdır. 5) Hâkim, kendi ikametgâhının, hukuk mesleğini icra eden birisi tarafından müvekkillerini veya meslektaşlarını kabul yeri olarak kullanılmasına izin vermemelidir. 6) Hâkim, diğer vatandaşlar gibi ifade, inanç, dernek kurma ve toplanma özgürlüğüne sahiptir; ancak bu hakların kullanılmasında, yargı mesleğinin onurunu, yargının bağımsızlığını ve tarafsızlığını koruyacak şekilde davranmalıdır. 7) Hâkim, kişisel olarak ve emaneten taşıdığı mali menfaatlerinin farkında olmalı ve aile üyelerinin mali menfaatlerinin de farkında olmaya yönelik makul bir çaba sarf etmelidir. 8) Hâkim; ailesinin, sosyal ilişkilerinin veya diğer ilişkilerinin, hâkim olarak meslekî davranışlarını veya kararlarını uygunsuz bir şekilde etkilemesine izin vermemelidir. 9) Hâkim, hâkimlik mesleğinin itibarını; kendisine, aile üyelerinden birisine veya herhangi bir kimseye özel çıkar sağlayacak şekilde kullanmamalı ve kullandırtmamalıdır. Ayrıca hâkim, yargı görevinin yerine getirilmesinde herhangi bir kimsenin kendisini uygunsuz bir şekilde etkileyebileceği izlenimine yol açmamalı ve başkalarının böyle bir izlenime yol açmasına müsaade etmemelidir. 10) Hâkim, hâkimlik sıfatıyla elde ettiği gizli bilgileri, yargısal görevleriyle ilgili olmayan diğer amaçlar için kullanmamalı ve ifşa etmemelidir. 11) Yargısal görevlerini doğru bir şekilde icra etmek kaydıyla hâkim; 1- Hukuk, hukuk sistemi, adaletin idaresi veya bunlarla ilintili diğer konularda yazı yazabilir, konferans verebilir, ders verebilir ve diğer etkinliklere katılabilir; 2- Hukuk, hukuk sistemi, adaletin idaresi veya bunlarla ilintili diğer konularla ilgili resmi bir organ önündeki kamuya açık bir duruşmaya katılabilir; 3- Eğer üyeliği, hâkimin algılanan bağımsızlığına ve siyasi yansızlığına hâle getirmeyecekse resmi bir organın veya başka bir hükümet komisyonunun, komitesinin veya danışma kurulunun üyesi olarak hizmet verebilir; 4-Hâkimlik makamının onurunu zedelememesi ve yargısal görevlerin yerine getirilmesine engel olmaması koşuluyla diğer etkinliklere katılabilir. 12) Hâkim, hâkimlik makamında görevli iken avukatlık yapamaz. 13) Hâkim, hâkimlerle ilgili derneklere katılabilir, bu tür bir dernek kurabilir ve hâkimlerin çıkarlarını temsil eden diğer örgütlere katılabilir. 14) Hâkim ve hâkimin aile üyeleri; hâkimin yargısal görevlerinin yerine getirilmesiyle ilişkili olarak yapılmış, yapılacak veya yapılmamış bir şey ile ilgili herhangi bir hediye, bağış, borç ya da iltimas talebinde bulunmamalı ve bunları kabul etmemelidir. 15) Hâkim; mahkeme personelinin veya kendi nüfuzu, idaresi veya yetkisi altında bulunan diğer kişilerin, hâkimin görev ve işlevleriyle ilişkili olarak yapılmış, yapılacak veya yapılmamış bir şey ile ilgili herhangi bir hediye, bağış, borç ya da iltimas talebinde bulunmasına veya bunları kabul etmesine bilerek müsaade etmemelidir. 16) Kamunun bilgilendirilmesi konusundaki kanunlar ve yasal gerekler gözetilmek suretiyle hâkim; makul şekilde değerlendirildiğinde yargısal görevlerinin ifasında hâkimi etkilemek amacıyla verildiği izlenimi yaratmayacak olması veya taraflılık görüntüsüne yol açmayacak olması kaydıyla, sunuluş vesilesine uygun olarak sembolik bir hediye, ödül veya avantajı kabul edebilir.

5 inci değer **Eşitlik** / İlke: Mahkemeler önünde herkese eşit muamele gösterilmesi, hâkimlik görevinin gereğince yerin getirilmesi için elzem bir unsurdur. Uygulama: 1) Hâkim, yargı görevlerini yerine getirirken davaya mesnet olmayan sebeplere dayanarak herhangi bir kişi ya da gruba karşı sözle veya davranışlarıyla **yanlılık veya önyargı sergilememelidir**. 2) Hâkim; ırk, renk, cinsiyet, din, ulusal köken, sosyal sınıf, engellilik, yaş, evlilik durumu, cinsel yönelim, sosyal ve ekonomik statü ve benzeri diğer hususlar (“davaya mesnet olmayan sebepler”) dâhil olmak üzere, ancak bunlarla sınırlı kalmamak kaydıyla, çeşitli unsurlara dayanan farklılıkların ve toplumdaki çeşitliliğin bilincinde olmalı ve bunları anlamalıdır. 3) Hâkim, yargısal görevlerini; davaya mesnet olmayan ve görevlerin düzgün bir şekilde icra edilmesinde ehemmiyetsiz olan sebeplerle ayrımcılık yapmaksızın davanın tarafları, tanıklar, avukatlar, mahkeme personeli ve yargı görevini icra eden meslektaşları dâhil herkes için gerekli ilgiyi göstererek yerine getirmelidir. 4) Hâkim, mahkeme personeline veya kendisinin nüfuzu, idaresi veya denetimi altında bulunan diğer kişilere, kendi önüne gelmiş bir konuda, davaya mesnet olmayan sebeplere dayanarak bireyler arasında ayrımcılık yapmalarına izin vermemelidir. 5) Hâkim, mahkeme huzurundaki yargılamalarda avukatlardan, yargılama konusuyla hukuki açıdan ilişkili olan ve meşru savunmanın konusu olabilecek olan hususlar hariç olmak kaydıyla, davaya mesnet olmayan sebeplere dayanarak herhangi bir kişi ya da gruba karşı sözleriyle veya davranışlarıyla yanlılık veya önyargı sergilemekten kaçınmalarını talep etmelidir.

6 ncı değer **Ehliyet ve Liyakat** / İlke: Ehliyet ve liyakat, yargı görevinin gereğince yerine getirilmesinin ön koşullarıdır. Uygulama: 1) Bir hâkimin yargısal görevleri, diğer tüm faaliyetlerden önce gelir. 2) Hâkim, meslekî faaliyetini yargısal görevlere adanmalıdır; bu görevler, sadece mahkemedeki yargısal işlev ve sorumlulukların yerine getirilmesini ve karar vermeyi değil, aynı zamanda yargı makamı ve mahkemenin işleriyle ilgili diğer görevleri de içerir. 3) Hâkim, yargının denetimi altında hâkimlere sunulması gereken eğitimlerden ve diğer fırsatlardan yararlanarak yargısal görevlerin düzgün bir şekilde icrası için gerekli olan **meslekî bilgisini**, becerisini ve bireysel niteliklerini **korumak ve artırmak için gerekli adımları atmalıdır**. 4) Hâkim, uluslararası sözleşmeler ve **insan hakları normlarını** oluşturan diğer belgeler dâhil olmak üzere **uluslararası hukuktaki ilgili gelişmeleri takip etmelidir**. 5) Hâkim, mahkeme kararlarının verilmesi de dâhil tüm yargısal görevlerini etkin ve adil bir şekilde ve makul bir süre içerisinde yerine getirmelidir. 6) Hâkim, mahkemedeki tüm yargılama aşamalarında düzeni ve davranış uygunluğunu sağlamalı; davanın tarafları, jüri üyeleri, tanıklar, avukatlar ve hâkimin resmi sıfatıyla muhatap olduğu diğer kişilerle ilişkilerinde **sabırlı, vakur ve nazik olmalıdır**. Hâkim, aynı davranış tarzını tarafların yasal temsilcilerinden, mahkeme personelinden ve kendi nüfuzu, idaresi ve denetimi altında bulunan diğer kişilerden de talep etmelidir. 7) Hâkim, yargısal görevlerini layıkıyla yerine getirmesine uygun düşmeyen davranışlar içerisinde bulunmamalıdır.

Uygulama: Yargı vazifesinin doğası gereği, hâlihazırda hukuk sistemlerinde bu ilkeleri uygulamaya yönelik mekanizmaları bulunmayan ulusal yargı teşkilatları, bu mekanizmaları temin etmek için etkili tedbirler almalıdır”.

B. Budapeşte İlkeleri

Hâkimler hakkında yayınlanan bu etik ilkelerin yanısıra, **savcılar bakımından** Avrupa Konseyi, “**Budapeşte İlkeleri**” olarak anılan etik ilkeler yayınlamıştır²⁵. Buna göre savcıların temel görevleri, özetle, şunlardır. Savcılar; görevlerini her zaman ilgili ulusal ve uluslararası hukuka uygun olarak âdil, tarafsız, tutarlı ve hızlı bir şekilde yerine getirirler; insan onuru ve insan haklarına saygı duyar, bu değerleri korur ve desteklerler; toplum adına ve kamu yararına hareket ettiklerini, dikkate alırlar; toplumun genel menfaatleri ile bireylerin hak ve menfaatleri arasında âdil bir denge kurmaya çalışırlar.

C. Türk Yargı Etiği Bildirgesi

Hâkimler Savcılar Kurulu da, Türkiye Cumhuriyeti hâkimlerinin ve savcılarının takip edecekleri etik ilkeleri içeren ve bağlayıcı nitelik taşıyan “**Türk Yargı Etiği Bildirgesi**” adı verilen bir metin yayınlamıştır²⁶.

Bildirge’nin başlıkları şunlardır: Hâkimler ve savcılar, 1- **İnsan onuruna saygılıdır**, insan haklarını korur ve herkese eşit davranırlar; 2- **Bağımsızdırlar**; 3- **Tarafsızdırlar**; 4- **Dürüst** ve tutarlıdırlar; 5- Yargıya olan güveni temsil ederler; 6- **Mahremiyeti** gözetirler; 7- **Mesleğe yaraşır** şekilde davranırlar; 8- **Yetkindirler** ve mesleklerinde özenli davranırlar.

Bildirge metninin başlangıcı (girişi) ile sonuna bakıldığında, hâkim ve savcılar, bu metinle, sayılan etik ilkelerin uygulanması konusunda **taahhüt altında girmektedirler**. Şöyle ki:

Metnin başlangıcına göre, “Hâkimler ve savcılar, görevlerini yerine getirirken **adaletin** en hassas ve doğru şekilde dağıtıldığından emin olan, **mesleki sorumluluk** içinde davranan, bütün işlemleri ile karar ve davranışlarında insan ve toplum hayatına tesir edeceklerinin ve toplum nezdindeki saygınlıklarının korunmasının **Türk yargısının itibarını** da yükselteceğinin bilincinde olan ‘hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn’ **insanlardır**. Anayasa ve kanunlardan aldıkları yetki çerçevesinde, **hür vicdanları** ile **evrensel değerleri** şiar edinerek **bağımsız ve tarafsız** olarak görevlerini yürütürler. Bu Bildirgede belirtilen etik ilkeleri içtenlikle benimser, gerek meslekî gerekse sosyal hayatlarında davranmaya **onurları ve vicdanları üzerine söz verirler**”.

25 “Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa İlkeleri (Budapeşte İlkeleri)” Budapeşte 29-31 Mayıs 2005. Metin için bkz. Hâkimler ve Savcılar Kurulu Web Sitesi <hsk.gov.tr>.

26 Bkz. RG 14.03.2019/30714.

Metnin sonuna göre de, “Türk Yargı Etiği Bildirgesi; **hâkimler ve savcılar**ın, adına karar verdikleri Yüce Türk Milleti’ne ve O’nun her bir ferdine verilmiş **sözüdür**”.

Bu Bildirge’nin, etik ilkeleri gösteren başlıkları ve bunların içeriklerini gösteren açıklamaları itibariyle, tamamiyle, Bengalor Yargı Etiği İlkelerine paralel olarak hazırlandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, yaklaşık yirmi yıl sonraki tarihi taşıyan Bildirge’nin, içeriği itibariyle Bengalor Yargı Etiği İlkeleri’ne oranla daha iyi kaleme alındığı söylenebilir.

Bildirge’de kullanılan hukuki dil de, genellikle, herkesin anlayabileceği şekildedir ve hukuk dili için genellikle kabul edilen “anayasa dili”ne uygundur. Bununla birlikte, Bildirge’nin başlangıcında yer alan ve hâkimlerle savcılarını tanımlayan ‘**hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn**’ ifadesi yadırgatıcıdır.

Bilindiği gibi, Osmanlı Devleti’nde bundan yaklaşık 150 yıl önce (1868-1876) yürürlüğe giren ve daha sonra Cumhuriyet kanunlarıyla yürürlükten kaldırılan önemli bir kanun olan Mecelle’nin, hâkimin niteliklerini belirleyen 1792 nci madde aynen şöyledir: “Hâkim, hakîm, fehîm, müstakîm, emîn, mekîn ve metîn olmalıdır”. Bu hükmü, bugünkü Türkçemize çevirecek olursak, “Hâkim, **bilge, anlayışlı, doğru, güvenilir, saygın ve dayanıklı** olmalıdır”.

Birbuçuk yüzyıl önce Mecelle’yi kaleme alanların, **hâkimin niteliklerini** özetlemek üzere özenle seçtikleri bu kelimelerin, önemli bir kültür birikimini ifade ettiği ve bu tanımın bugün dahi geçerliliğini sürdürdüğü muhakkaktır²⁷. Bildirge bakımından yadırgatıcı olan, sözkonusu tanımın, bugünkü güzel Türkçemize çevirilmeden, Mecelle’deki Osmanlıca ifadenin aynen aktarılmış olmasıdır. Orijinal Osmanlıca metinde yer alan ve hâkimin niteliklerini (ki, bunlar yargı etiği kavramlarıdır) gösteren altı kelimenin tümü de, bugünkü Türkçemizde kullanılmayan kelimelerdir ve yeni nesil (hâkim ve savcılar dahil), bunları bilmemektedir. **Bilinmeyen bir şeyi, anlamanın mümkün olmadığı** düşünülecek olursa, Bildirge’de kullanılan ifade, sözkonusu güzel tanımın değerini, deyiş yerinde ise, “yoketmiştir”. Başka bir ifadeyle Bildirge’de Türk hâkimi, her nedense Türkçe değil, yabancı kelimelerle tanımlanmış gibidir!

Günümüz hâkim ve savcılarının, kendilerini tanımlayan ve etik olarak ne yapmaları gerektiğini vurgulayan Mecelle’deki güzel tanımı bilebilmeleri ve buna göre davranabilmeleri için, olması gereken hukuk bakımından, Bildirge’deki bu tanımın, en kısa zamanda, günümüzün güzel Türkçesine çevrilmesinin yerinde olacağını düşünmekteyim.

Bu vesileyle bir kez daha vurgulamak isterim ki, hukuk kuralları bakımından önemli olan husus, yazılmış bulunan “sözler” değil, bunların uygulanmasıdır. Ümit ve temennim, çağdaş hukuk anlayışını yansıtan ve iyi bir metin olan Türk Yargı Etiği Bildirgesi’nin, sözde kalmayıp, uygulamaya da aynen yansmasıdır.

27 Hâkimin nitelikleri konusunda bkz. Recep Akcan, *Hâkimin Vasıfları* (Babil 2013).

D. Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri

Ülkemizde yargı etiği bakımından yapılan önemli diğer bir çalışma, Yargıtay’ın, kendi hâkimleri, Cumhuriyet savcıları ve personeli için kabul ettiği yargı etiği ilkelerdir²⁸.

Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından 08.12.2017 tarihinde kabul edilen ve Yargıtay üyeleri ile tetkik hâkimlerini (genel olarak, Yargıtay hâkimlerini) bağlayan “**Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri**”, (Bengalor Yargı Etiği İlkeleri’ne benzer şekilde) altı ayrı “değer”den oluşmaktadır. Buna göre:

Değer 1: **Bağımsızlık**. Yargı bağımsızlığı, hukukun üstünlüğünün ön şartı ve âdil yargılanmanın temel güvencesidir; bu nedenle hâkim, hem bireysel hem de kurumsal yönleriyle yargı bağımsızlığını yüceltir ve örnek biçimde temsil eder. Değer 2: **Tarafsızlık**. Tarafsızlık, yargı görevinin doğru biçimde ifası için vazgeçilmez bir unsurdur. Bu ilke, temyiz sürecinde salt karar için değil, kararın oluşturulduğu süreç için de geçerlidir. Değer 3: **Dürüstlük**. Dürüstlük, yargı görevinin doğru biçimde ifası için vazgeçilmez bir unsurdur. Değer 4: **Mesleğe yaraşırılık**. Mesleğe yaraşırılık ve bunun görüntü olarak ortaya konulması, hâkimin tüm faaliyetlerinin ifası için vazgeçilmez unsurdur. Değer 5: **Eşitlik**. Yargı görevinin doğru biçimde ifası için mahkeme önünde herkese eşit muamelede bulunmak vazgeçilmez bir unsurdur. Değer 6: **Ehliyet ve özen**. Ehliyet ve özen, yargı görevinin doğru biçimde ifasının ön şartlarıdır²⁹.

Yargıtay Cumhuriyet Savcıları tarafından 19.10.2017 tarihinde kabul edilen “**Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri**”nde de Yargıtay’da görevli tüm Cumhuriyet savcılarının, mesleki davranışlarına ilişkin kuralların belirtilmesinden sonra, bağımsızlık ve tarafsızlık ilkeleri ile ceza yargılamasındaki davranışları ile özel yaşamdaki davranışlarının nasıl olması gerektiği açıklanmaktadır³⁰.

Yukarıda anılan İlkelerin yanı sıra, kamu görevlileri etik mevzuatı uyarınca hazırlanan “**Yargıtay Personeli Etik Davranış İlkeleri**” yürürlüğe konulmuştur³¹.

Bütün bunların yanı sıra, Yargıtay ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) işbirliğinde geliştirilen ve uluslararası niteliği bulunan **Yargıda Şeffaflığa İlişkin İstanbul Bildirgesi** ve 23 Temmuz 2019 tarihli Uygulama Tedbirleri’ne de

28 Bu ilkelerin metinleri için bkz. Yargıtay Web Sitesi <<https://www.yargitay.gov.tr/>>

29 Bu konuda bkz. Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu, 13-14 Nisan 2017 Antalya (Yargıtay yayını, basım yeri ve tarihi yok); “Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi” Etik İlkeler Çalıştayı, 12-16 Mayıs 2017 Antalya (Yargıtay yayını, basım yeri ve tarihi yok). İnyet Aydın and Mustafa Saldırım, *Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı* (2019); İnyet Aydın and Mustafa Saldırım, *Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Eğitimi Katılımcı El Kitabı* (2019).

30 İnyet Aydın and Mustafa Saldırım, *Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı* (2019).

31 İnyet Aydın and Mustafa Saldırım, *Yargıtay Personeli Etik Davranış İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı* (2019); İnyet Aydın and Mustafa Saldırım, *Yargıtay Personeli Etik Davranış İlkeleri Eğitimi Katılımcı El Kitabı* (2019).

değirmek gerekir. Bu konuda, Türk Yargıtayının başarılı çalışmalarının sonucu olarak hazırlanan metin³², Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konsey Komisyonu kararıyla kabul edilmiş ve üye tüm devletlerin adalet politikalarının oluşturulmasında ve geliştirilmesinde dikkate alınması önerilmiştir.

Bu Bildirgede belirtilen ilkeler şunlardır: 1) Yargılama, temel bir ilke olarak, **kamuya açık** yapılmalıdır; 2) Yargı sistemi adliyelere ve adli bilgiye **kolay erişimi** sağlamalıdır; 3) Yargı, yargı sistemine erişimi kolaylaştırmalıdır; 4) Yargı, mahkeme kullanıcılarına, herhangi bir ücret talep etmeksizin, yazılı ve sözlü **çeviri imkanları** sağlamalıdır; 5) Yargı, davaların **şeffaf biçimde tevzi** edilmesini sağlamalıdır; 6) Yargı, **adaletin şeffaf biçimde gerçekleştirilmesini** sağlamalıdır; 7) Mahkemeler, **gözaltı** ve **tutuklama** konusunda denetim yetkisine sahip olmalıdır; 8) Yargı, üst derece / temyiz **mahkeme kararlarının düzenli olarak yayınlanmasını** sağlamalıdır; 9) Yargı, öğrencilerin yargı süreci hakkında **bilgilendirilmesine** yönelik programları teşvik etmelidir; 10) Yargı, **adalet sisteminin rolü hakkında halkı eğitmeye** yönelik halka ulaşım programları başlatmalı ve/veya bu programları desteklemelidir; 11) Yargı, yargı kararları dahil olmak üzere yargının işlemleri hakkında halkı bilgilendirmeye yönelik meşru işlevini ifa edebilmesi için **basına erişim** ve uygun **yardım sağlamalıdır**; 12) Yargı, adaletin gerçekleştirilmesine ilişkin **halkın memnuniyetini** değerlendirmeli ve bu yolla adaletin kalitesini yükseltme yönünde çaba göstermelidir; 13) **Hâkim atamaları** şeffaf olmalıdır; 14) Yargı, hâkimlerin etik dışı davranışlarına ilişkin **şikâyetlere şeffaf biçimde karşılık vermelidir**; 15) Hâkimlere ilişkin **disiplin süreci** şeffaf olmalıdır³³.

Yukarıdaki metnin 8 inci maddesinden hareketle, **yüksek mahkeme kararlarının yayınlanmasının** da yargı etiği kuralları arasına alınmış olması, sevindiricidir. Bu vesile ile, Yargıtay kararlarına ulaşabilmenin zorluğunu bilen, bundan yakınan ve bu hususu sözlü ve yazılı olarak, yıllardır dile getiren bir bilim adamı olarak, “Yargıtay kararlarına, özel sektör kuruluşlarının yaptığı pratik teknikler uygulanarak, kolayca ulaşabilmenin en kısa zamanda gerçekleşebileceğini temenni ederim.

Yüksek mahkeme kararlarının tam ve düzenli olarak yayınlanması, bireylerin hukuku bilip ona göre hareket etmesi adına demek olan, **hukuki güvenlik ilkesi**”nin bir gereğidir. Anayasa Mahkememizin, bu konuda bireysel başvurular vesilesiyle verdiği ve dolaylı da olsa yüksek mahkemeleri uyardığı çok güzel kararları vardır. Öte yandan konunun, Millet’in kendi adına yapılan yargılama sonucunda verilen **hükmü**, aleniyet ilkesi çerçevesinde **görüp değerlendirmesi** ve böylece **yargıyı denetlemesi** bakımından da önemi vardır.

32 23 Temmuz 2019 tarihli

33 Bildirgenin metni için bkz. Yargıtay Web Sitesi <yargitay.gov.tr>

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

- “Ethic”, *Webster’s Third New International Dictionary of The English Language* (Unabridged, 1993).
- “Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi” Etik İlkeler Çalıştayı, 12-16 Mayıs 2017 Antalya (Yargıtay yayını, basım yeri ve tarihi yok).
- Aduğit Y, ‘İntikam: Adaletin Estetiği’ (2007)1 *Sanat ve Tasarım* 11,32.
- Akcan R, *Hâkimin Vasıfları* (Babil 2013).
- Akın İ and Akın T, *Yargı Etiği* (2nd edn, Ankara Barosu Başkanlığı 2014).
- Akta A, ‘Komüniteryan Etik’ (2002) 6(1-4) *Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3,16.
- Aslan N, *İslâm Hukukunda Yargılama Etiği ve İlkeleri* (2nd edn, Karahan 2014).
- Ateşoğlu G, ‘Etik Hukuk İlişkisinde Adalet ve Özgürlük’ (2019)2 *HFSA Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi*
- Avcı M, *Mecelle’ye Göre Hâkimlik Etiği* (Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu -International Symposium On Judicial Ethics 2017).
- Aydemir Y, *Edebiyat Aynasında Yargı Etiği* (Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu -International Symposium On Judicial Ethics 2017).
- Aydın İ and Saldırım M, *Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı* (2019).
- Aydın İ and Saldırım M, *Yargıtay Personeli Etik Davranış İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı* (2019).
- Aydın İ and Saldırım M, *Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Eğitimi Katılımcı El Kitabı* (2019).
- Aydın İ and Saldırım M, *Yargıtay Yargı Etiği İlkeleri Eğitimi Kolaylaştırıcı El Kitabı* (2019).
- Bağdemir A, ‘“Adalet Mülkün Temelidir” Özdeyişi Üzerine’ (2009)3 *Turkish Studies for Languages Literature and History of Turkish or Turkic* 283,296.
- Black’s Law Dictionary (2004)
- Cevizci A, *Etik – Ahlak Felsefesi* (2nd edn, Say 2014).
- Çetiner S, *Yargı Etiği (Yargı Erki ve Değerler)* (2nd edn, Seçkin 2016).
- Ekici KM, *Meslek Etiği* (3rd edn, Savaş 2013).
- Erem F, *Meslek Kuralları Şerh* (TBB Yayınları 1977).
- Ethik, *Wahrig Deutshes Wörterbuch* (1997).
- Felman F, *Etik Nedir* (Ferit Burak Aydar tr, 2nd edn, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları 2013).
- Gönül Balkır Z, ‘Adalet Estetiği’ (2014) 72(1) *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 61,72.
- Gönül Balkır Z, ‘Hukuk ve Adalet Estetiği Üzerine Bir Deneme’ (2012) 23 *HSFA Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi* 44,60.

- Güner S, *Avukatlık Hukuku* (6th edn, Yetkin 2015).
- Heller A, *Bir Ahlak Kuramı* (Abdullah Yılmaz, Koray Tütüncü, Ertürk Demirel trs, 1st edn, Ayrıntı Yayınları 2006).
- İnceoğlu S, *Âdil Yargılanma Hakkı ve Yargı Etiği* (Şen Matbaası 2007).
- İnceoğlu S, *Devlette Etikten Etik Devlete: Yargıda Etik* (TÜSİAD Yayınları 2012).
- İnceoğlu S, *Yargı Bağımsızlığı ve Yargıya Güven Ekseninde Yargıcın Davranış İlkeleri* (Beta 2008).
- Jandarma Genel Komutanlığı, *Jandarma Etiği, Meslek Ahlâkı* (Jandarma Okullar Komutanlığı 2001).
- Kant I, *Ethica Etik Üzerine Dersler* (Oğuz Özügül tr, 2nd edn, Pencere Yayınları 2007).
- Kılınç A, Osmanlı Devleti'nde Hâkimlerin Uyması Gereken Etik İlkeleri: Hâkimin Adabı (Uluslararası Yargı Etiği Sempozyumu -International Symposium On Judicial Ethics 2017).
- Kolçak M, *Meslek Etiği*, (4th edn, Ekin Basım 2016).
- Kuçuradi I, *Etik* (Türkiye Felsefe Kurumu 2015).
- MacIntyre A, *Homerik Çağdan Yirminci Yüzyıla Ethik'in Kısa Tarihi* (Hakkı Hünler, Solmaz Zelyüt Hünler trs, 1st edn, Paradigma 2001).
- Muğla Üniversitesi "Felsefe Günleri" 9-12 Ekim 2003 "Adalet" Sempozyumu Bildirileri 225,234.
- Ökçesiz H, *Adli Yargıda Yolsuzluk Araştırması* (İstanbul Barosu Yayınları 2001).
- Özlem D, *Ahlak Felsefesi* (2nd edn, Notos 2014).
- Robert LP, *Ethique: Grand Format, Dictionnaire de la Langue Française* (1993).
- TDK *Türkçe Sözlük*, 2011.
- Tuncay AC, *Hukuksal Etik (Legal Ethics) Ders Notları* (2nd edn, Beta 2015).
- Ulutaş A and Atabey ÖS, *Ulusal ve Uluslararası Boyutlarıyla Yargı Etiği, Ulusal Düzenlemeler Uluslararası Düzenleme ve İlkeler Yargı Kararları* (On İki Levha 2011).
- UNODC United Nations Office on Drugs and Crime, *Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct* (basım yeri ve tarihi yok)
- Yargıtay Etik, Şeffaflık ve Güven Projesi Açılış Sempozyumu, 13-14 Nisan 2017 Antalya (Yargıtay yayını, basım yeri ve tarihi yok).
- Yıldırım G and Kadioğlu S, 'Etik ve Tıp Etiği Temel Kavramlar' (2007) 29(2) Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi 75,84.
- Yıldırım Ş, 'İslâm Hukukunda Yargıç Etiği' (2012) VII Şarkiyat İlmi Araştırmaları Dergisi 33,50.
- Yılmaz E, *Adalet "İnsana Yakışan Anlayış"* (Savaş 2020).
- Yılmaz E, *Medeni Usul Hukukunda Islah* (5th edn, Yetkin 2014).
- Yüksel C, *Devlette Etik, Dünyada ve Türkiyede Kamu Yönetiminde Etik, Yasal Altyapı ve Uluslararası Uygulamalar* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi 2010).
- 'Hekimlik Meslek Etiği Kuralları' < <https://www.ttb.org.tr/>>.
- 'Meslek Kuralları' < <https://www.barobirlik.org.tr/>>
- TÜRMOB Web Sitesi <<https://turmob.org.tr/>>
- TMMOB Web Sitesi <<https://turmob.org.tr/>>.
- TÜRSAB Web Sitesi < <https://www.tursab.org.tr/>>
- Kamu Görevlileri Etik Kurumu Web Sitesi < <https://etik.gov.tr/>>
- Hâkimler ve Savcılar Kurulu Web Sitesi < <https://www.hsk.gov.tr/>>.
- Yargıtay Web Sitesi <<https://www.yargitay.gov.tr/>>

